

Laat de kinderen spelen

Bij het wijkdiner op 5 mei 2026, in buurthuis De Kolk te Zaandam.

Laatst had ik een wonderlijke, bijna magische ervaring die ik hier graag met u wil delen. We wandelden met een groepje door Amsterdam, op de terugweg van de grote anti-racismedemonstratie van 21 maart, en ik vertelde aan de zoon van een vriendin hoe het leven in de hoofdstad was toen ik er ging studeren, begin jaren '80. De dichtgetimmerde panden, het hoogopgestapelde vuilnis vanwege een grote ambtenarenstaking, de punkposters, de krakersrellen...

We liepen over de Herengracht in een waterig voorjaarszonnetje en ik was lekker op dreef. 'Het was een andere wereld,' zei ik, 'haast niet meer voor te stellen nu...'

En dat hoefde ook niet, want opeens stonden we er middenin. 'Kraken gaat door!' schreeuwde een poster, de grijze vuilniszakken reikten tot boven onze knieën, van een aantal panden op de hoek met de Brouwersgracht waren de ramen met planken dichtgetimmerd. We stonden met een schok stil. 'Nou, zo dus...' wist ik nog uit te brengen.

Het was verbijsterend. Daar stond ik, 64 jaar oud, in het exacte décor van ruim 40 jaar eerder. Een duizeling, een hallucinatie, een vreemde droom. *Back to the future.*

En dat was het dus ook: een filmset. Een oudere Amsterdammer liep rond in een geel hesje om de boel te bewaken. Hij vond het ook een goed gelukt décor. De volgende dag verscheen er een nieuwsbericht met een foto van de opnames (de film zal *The Riders* gaan heten, houd het in de gaten!) en de zoon van die vriendin appte mij: 'Je wordt gespeeld door Brad Pitt!' 'Hij lijkt niet,' antwoordde ik.

In ons leven zijn we verschillende personen geweest en we kunnen daarop terugblikken, maar helemaal terugkeren naar toen is ons niet gegeven. Hooguit kunnen we er een glimp van opvangen, door een geur, een woord, of een liedje. Soms kunnen we een heel hevige *flashback* beleven zoals ik dus laatst, in maart. Een stukje van ons vroegere zelf zien met de ogen van nu. Weer even doorstroomd worden met de gevoelens, de gedachten van toen. Magisch.

Wat was ik gelukkig in de jaren tachtig, in die troosteloze stad. Wat een enorm gevoel van vrijheid had ik, ondanks de pelotons ME op elke straathoek, en zelfs tanks in de Vondelstraat. Ik had geen geld, maar ook geen schulden. En ik was definitief dat dorpje aan het Alkmaardermeer ontvlucht - dacht ik. Ik zwierde op de oude fiets van mijn zus door de mooiste stad van de wereld. Ik was werkelijk vrij.

Toen ik gevraagd werd om hier vanmiddag een praatje te houden, dacht ik terug aan deze ervaring en ik realiseerde me dat wat een mens als vrijheid ervaart, altijd afhankelijk is van de tijd en plaats waar die mens zich bevindt. En ook van leeftijd en ervaring, van achtergrond en opvoeding. Ik bedacht me dat er in feite geen begrip is dat zo lastig valt te definiëren als vrijheid. En dat is misschien wel terecht. Vrijheid laat zich niet vangen.

Natuurlijk, er zijn basisvoorwaarden: niet opgesloten zitten, kunnen gaan en staan waar je wilt, je eigen beslissingen kunnen nemen - maar daar gaat het eigenlijk al mis. Wie neemt er nu werkelijk geheel zelfstandig beslissingen, in deze tijd van algoritmes en influencers? En konden we dat vroeger dan wél, in de tijd van ouders

en grootouders en een allesbepalende maatschappelijke zuil waar je binnen moest blijven? In die zuil was je in elk geval, als je je aan de voorwaarden hield, wel veilig.

Misschien is vrijheid: leven zonder angst. Dat bereikte ik, min of meer, een decennium later. Tijdens een vakantie in Ierland moest ik op een maanloze, bewolkte nacht van de kroeg terug naar de jeugdherberg, een stukje buiten Dingle. Het was doodstil en ik kon, l etterlijk, geen hand voor ogen zien. Er was helemaal niets op de wereld dan ik. Sterker nog, er w as geen wereld, afgezien van het asfalt onder mijn voeten. Ik was een astronaut en ik maakte een ruimtewandeling met een helm zonder vizier. Het was z o eng dat het om te lachen werd. En dat deed ik dan ook, alleen in mijn universum. Heel hard lachen. Daarna ben ik eigenlijk niet meer echt, existentieel bang geweest. En ja, ik weet dat dat een privilege is.

Toen ik trouwde en kinderen mocht krijgen, ervoer ik een nieuw soort vrijheid: het draaide niet meer allemaal om mij. Niets is zo onroerend als een pasgeboren kind en niets relativeert zozeer. Er ligt een enorme verantwoordelijkheid op je te wachten en je hebt er zelf voor gekozen. Je gaat alles fout doen, maar het komt toch goed. Dit nietige wezentje is vanaf nu de belangrijkste persoon in je leven. Niets is wat het lijkt. We doen maar wat. We zijn machteloze superhelden, en we spelen niet de hoofdrol. Heerlijk.

En als ze dan volwassen zijn en het ouderlijk nest verlaten, zoals ikzelf ooit dat dorpje aan het Alkmaardermeer opgelucht vaarwel mocht zeggen - ben je opnieuw zo vrij als voor hun geboorte - maar totaal niet meer dezelfde persoon. Terwijl die hele periode, als je erop terugkijkt, hooguit een dag of vijf geduurd heeft.

De economische vrijheid van het pensioen is mij nog niet gegeven, en de wetgever schuift hem ook heel geniepig steeds een stukje naar achteren. Maar mijn vrouw trekt wel al van Drees en aan haar kan ik zien dat het geen verschil maakt. Ze is misschien zelfs wel

drukker dan toen dat nog moest. Vrijheid is, wat dat betreft, een keuze. Maar ze wordt nog steeds pas ziek op de eerste dag van de vakantie, dus de zuil waarin ze is opgegroeid heeft ze niet volledig kunnen ontvluchten.

Als het waar is dat iedereen een eigen, onveranderlijke leeftijd heeft (Annie Schmidt verklaarde dat ze altijd acht is gebleven, Max Velthuijs werd steeds weer een kleuter als hij zijn kikker mocht tekenen, en mijn Schotse held JM Barrie schreef al in de eerste alinea van *Peter Pan*: 'Twee is het begin van het einde.'), als dat dus waar is, dan ben ik veertien. Ik heb een heel klein zolderkamertje in een dorp aan het Alkmaardermeer, naast de verwarmingsketel, en ik kijk uit op een paar stroken splinternieuwe jarenzeventigbouw en ver daarachter, midden door de weilanden en ook nog niet zo oud, de A9. Ik droom, ik verzin, ik schrijf, ik ratel maar door. Ik ben zo'n wijsneuzig ettertje waar elke leraar nachtmerries van heeft.

Mijn beste vriend droomt van beroemd worden en ik - eigenlijk net zo goed. We draaien platen van Neerlands Hoop en op een dag mogen we samen, met mijn oudere zus als chaperone, naar Amsterdam. Naar de Marnixstraat, naar *DeLaMar*. Het oude *Theater De la Mar*, dat toen nog het *Nieuwe De la Mar* heette. Want daar staan Freek en Bram, ónze Freek en Bram, met hun programma 'Neerlands Hoop Interieur'.

Ik kan daar hele conferences van uit het hoofd opzeggen. Ik kan de liedjes nog moeiteloos zingen. Dat ga ik niet doen, want vrijheid is misschien wel mogen doorratelen zo lang je wilt, maar vrijheid houdt ook op waar die van een ander wordt aangetast. En ik ken mijn plaats.

Het misschien wel mooiste liedje van dat programma, achteraf gezien, heet 'Ik sta hier en jij zit thuis'. Voor twee jongens van veertien, zelfs voor een zus van twintig, betekende het die avond misschien niet zoveel. Het was niet om te lachen. Het was niet choquerend. Het gaat

over een artiest die in onbeholpen woorden probeert te zeggen dat hij zoveel van zijn vrouw en kinderen houdt.

Het gaat over vrijheid. 'Vrijheid is, dacht ik, dat je voor niemand hoeft te zorgen,' is de eerste gedachte die Freek de Jonge erin verwoordt. Maar dat is onzin, besluit hij al snel. Dat is eerder leegte, een duister en geluidloos universum, zou ik zeggen. 'Ik denk dat vrijheid is dat je de ander weet te boeien,' luidt het in het volgende couplet. Maar ook maar dat is geen vrijheid, dat is arrogantie. Een hang naar onsterfelijkheid die in wezen niets anders is dan doodsangst. En dat is het tegenovergestelde van vrijheid, weet ik sinds Ierland.

En dan komt hij tot een conclusie, in het laatste couplet: 'Ja ik sta hier en jij zit thuis / En je wacht op mij / Tot ik eventjes bij jou kom schuilen / De ergste angst eruit te huilen / Vrijheid is / Dat je echt van iemand houdt'.

En zo is het, denk ik een halve eeuw later. Mijn vriend, mijn zus, ikzelf - we hoorden het toen niet. We zaten vrij te wezen in een zaaltje in Amsterdam, ver weg van het Alkmaardermeer. Maar Freek wist het toen al wel, met zijn tweeëndertig jaar.

Vrijheid is dat je echt van iemand houdt. En het is onvergeeflijk oneerlijk dat het niet iedereen gegeven is, op deze wereld. Laten we het dan in ieder geval iedereen gúnnen. Onvoorwaardelijk, los van vorm. Los van God, gebod of regel. De liefde is immers oneindig en kan onophoudelijk worden gedeeld.

Het is de soort liefde die je kende als kind - als je geluk hebt gehad. De liefde uit de eerste zeven jaren van je leven, waar je op kunt teren als het later tegenzit. Je kunt er misschien niet volledig naar terugkeren, maar een woord, een glimp, een geur kan je helpen heel even terug te gaan - naar je eenentwintigste in Amsterdam, of je veertiende aan het Alkmaardermeer, maar ook naar je zevende aan de Westfriese Zeedijk. Magisch.

Het geluid van onbekommerd spelende kinderen geeft mij altijd het gevoel van vrijheid. Een kind zijn of haar jeugd afnemen behoort tot de zwaarste misdaden tegen de menselijkheid. Want een gelukkige jeugd maakt het leven draagbaarder, tot op hoge leeftijd. Onze mooie herinneringen, hoe weinig misschien ook, zijn een therapie. Wie die willens en wetens vernietigt, vernietigt een overlevingsmechanisme.

Het valt mij op, en u misschien ook, dat er weer vaker kinderen op straat zijn de laatste tijd. Gewoon, zonder ouders. Op stepjes, verstoppertje spelend, iets onduidelijks uitvoerend met een bal. Het kan aan mij liggen, maar die hoge stemmetjes nemen meer en meer ruimte in. En dat is positief, want als de kinderen op straat zijn, maakt dat ons allemaal verantwoordelijk. *It takes a village to raise a child*, weet u nog? En als we ons weer verantwoordelijk voelen voor wat er op straat gebeurt - veroveren we die ruimte terug. En met die ruimte onze vrijheid. En elkaar.

Vrijheid is dat de kinderen veilig op straat spelen.

Laten wij ervoor zorgen dat ze dat altijd kunnen blijven doen.

Zaandam, 12 en 30 april, 1 mei 2026

Hans Kuiper

Ik sta hier en jij zit thuis

Ik weet wel dat ik soms
Een beetje voor je vlucht
Omdat ik bang ben
Bang voor de verantwoordelijkheid
Daarom heb ik vandaag geen tijd
Wacht maar tot morgen
Want vrijheid is dacht ik
Dat je voor niemand hoeft te zorgen

Ik vlucht van zaal tot zaal
Ongrijpbaar als een aal
Omdat ik bang ben
Dat ze zien dat ik een lafaard ben
Ik weet dat ik mezelf niet ken
Mijn tijd verknoei en
Denk dat vrijheid is
Dat je de ander weet te boeien

Ja ik sta hier en jij zit thuis
Met twee kinderen
Die me straks hun opvoeding verwijten
Ik heb geen zin me nu al vrij te pleiten
Ik ben gevangen
En een beetje op de vlucht

Daarom wil ik dat je weet
Dat ik naar je toevlucht
En dat ik bang ben
Voor woorden als liefde en geluk
Want ik maak altijd alles stuk
Met schelden en vloeken
Ik wil dat jij me vrij laat
Om naar jou te zoeken

Ja ik sta hier en jij zit thuis
En je wacht op mij
Tot ik eventjes bij jou kom schuilen
De ergste angst er uit te huilen
Vrijheid is
Dat je echt van iemand houdt

Tekst: Freek de Jonge
Uit: Neerlands Hoop Interieur (1976)